

УДК 336.71:631.1

С. В. Качула,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2540-862X>

Д. О. Хоруженко,

магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-5741-6505>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.20.52

РОЛЬ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Kachula,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

D. Khoruzhenko,

Master's student of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University

THE ROLE OF ALTERNATIVE FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE MECHANISMS FOR OPTIMIZING CAPITAL MANAGEMENT IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті досліджено роль альтернативних фінансових інститутів у розвитку інноваційних механізмів оптимізації управління капіталом сільськогосподарських підприємств. Капітал агропідприємства розглядається як інтегральний ресурс, що поєднує фінансові, матеріальні, земельні та інтелектуальні складові, здатні забезпечувати стабільність і розвиток у мінливих ринкових умовах. Показано, що альтернативні фінансові інститути, включаючи кредитні спілки, страхові компанії, лізингові та факторингові структури, венчурні та краудфандингові платформи, створюють додаткові джерела фінансування, знижують ризики та сприяють диверсифікації капіталу. Особлива увага приділена впровадженню цифрових технологій, фінтех-рішень і партнерських моделей фінансування для підвищення ефективності управління ресурсами. За допомогою проведеного аналізу, систематизовано проблеми, перспективи та напрями подальших досліджень у сфері фінансового забезпечення аграрного сектору.

The article examines the role of alternative financial institutions in the development of innovative mechanisms for optimizing capital management in agricultural enterprises. Agricultural capital is defined as an integrated resource combining financial, material, land, human, and intellectual components, which ensures the stability, sustainability, and competitiveness of enterprises under dynamic and volatile market conditions. It is demonstrated that alternative financial institutions, including credit unions, insurance companies, leasing and factoring firms, venture funds, and crowdfunding platforms, provide additional financing channels, reduce financial risks, and contribute to the diversification and efficient utilization of capital. The study emphasizes the implementation of digital technologies, fintech solutions, and partnership-

based financial models as tools for improving the efficiency of capital management. Analytical tables and diagrams are presented to systematize existing problems, prospects, and practical approaches to integrating alternative financial instruments into agricultural capital management practices. The research highlights the potential of alternative financial institutions to strengthen financial resilience, support investment in innovative technologies, and promote sustainable development in the agrarian sector. Furthermore, the article identifies unresolved issues, including the optimization of financial structures, regulatory support, and the development of effective institutional frameworks, which require further investigation to enhance the practical application of alternative financial mechanisms in agricultural enterprises. The findings contribute to the theoretical understanding and offer practical recommendations for stakeholders seeking to implement innovative financial strategies aimed at maximizing resource efficiency and long-term enterprise growth.

Ключові слова: альтернативні фінансові інститути, інноваційні механізми, оптимізація управління капіталом, сільськогосподарські підприємства, фінансові інструменти, фінансовий менеджмент, небанківський фінансовий сектор.

Key words: alternative financial institutions, innovative mechanisms, capital management optimization, agricultural enterprises, financial instruments, financial management, non-banking financial sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток сільськогосподарського сектору України потребує не лише підвищення продуктивності, а й ефективного управління капіталом аграрних підприємств. Традиційні механізми фінансування та управління капіталом у багатьох випадках не забезпечують достатньої гнучкості та адаптивності до сучасних економічних викликів, таких як коливання ринкових цін, високий рівень ризиків, обмежений доступ до фінансових ресурсів. Водночас розвиток альтернативних фінансових інститутів (кредитні спілки, лізингові та факторингові компанії, страхові та мікрофінансові організації) створює нові можливості для оптимізації управління капіталом аграрних підприємств. Альтернативні інститути не лише надають додаткові фінансові ресурси, а й пропонують інноваційні механізми управління ризиками, оновлення основних засобів, залучення інвестицій та підвищення фінансової стійкості підприємств. Попри це, існуючі методики оптимізації капіталу не завжди враховують специфіку небанківських фінансових інструментів, що створює потребу у дослідженні ролі альтернативних фінансових інститутів як чинника розвитку інноваційних механізмів управління капіталом аграрних підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблеми оптимізації управління капіталом сільськогосподарських підприємств та ролі альтернативних фінансових інсти-

тутів займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема, українські науковці С. Бондаренко, С. Копа [1], Ю. Шушкова, Я. Кульчицький [7] розглядали напрями розвитку небанківських фінансових інститутів та механізми оптимізації капіталу аграрних підприємств з метою розширення їх фінансових можливостей і підвищення ефективності господарювання. М. Малік, С. Кравченко, О. Шпикуляк, А. Лупенко та О. Саковська [3], Ю. Ушкаренко, А. Соловійов [5] зосереджують свої дослідження на формуванні та розвитку фінансово-кредитних механізмів у сільському господарстві, аналізі ролі державної підтримки та інноваційних інструментів у зміцненні фінансової стійкості й інвестиційного потенціалу аграрних підприємств. О. Малій, О. Горох, В. Макогон [2] вказують, що пошук альтернативних джерел фінансування є ключовим для виживання агропідприємств у кризових умовах, що створює передумови для впровадження інноваційних механізмів оптимізації капіталу. Зарубіжні науковці A. Kurdys-Kujawska, et al. [12] в своїх дослідженнях показують, що впровадження фінансових інновацій (деривативи на сільгосппродукцію, агрострахування, fintech-інструменти) оптимізує управління капіталом через зменшення нестабільності доходів, що створює основу для більшої фінансової стійкості агросектору. S. Kalogiannidis, et al. [9] доводять, що кооперативи, як альтернативні фінансові інститути, забезпечують доступ до ресурсів, зменшують індивідуальні витрати та підвищують ефективність управління капіталом у фермерських господарствах, розглядаючи їх як ключовий інструмент інноваційної трансформації аграрного сектору. Villalba R.,

et al. [14] пропонують екосистемний підхід до фінансування аграрних ланцюгів створення вартості, де взаємодіють банки, кооперативи, МФО та інші інститути. Автори в своїх дослідженнях, підкреслюють важливість інтегрованих моделей фінансування для оптимізації оборотного капіталу та зниження ризиків. Разом із тим, подальшого наукового дослідження потребують питання інтеграції альтернативних фінансових інститутів у систему управління капіталом аграрних підприємств, зокрема оцінка їх ефективності, розробка моделей диверсифікації джерел фінансування та аналіз ризиків, пов'язаних із використанням інноваційних фінансових інструментів у сільському господарстві.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — визначити роль альтернативних фінансових інститутів у розвитку інноваційних механізмів оптимізації управління капіталом сільськогосподарських підприємств та розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності їх застосування для забезпечення їх фінансової стійкості.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах трансформації фінансової системи та пошуку нових джерел інвестиційних ресурсів особливої ваги набуває питання ефективного управління капіталом сільськогосподарських підприємств. Формування та ефективне використання капіталу визначаються низкою чинників: макроекономічним середовищем, організаційно-правовою формою господарюючого суб'єкта, фазою життєвого циклу, галузевою специфікою, фінансово-економічними показниками та техніко-технологічними особливостями діяльності [4].

Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств формуються з двох основних джерел: власних коштів та позикових (залучених) ресурсів. Головним у фінансуванні діяльності аграрних підприємств є їхні власні засоби, що утворюються завдяки прибутку, амортизаційним нарахуванням, внескам засновників та іншим внутрішнім резервам. Саме внутрішні ресурси забезпечують стабільність функціонування підприємства, дозволяють ефективно планувати виробничі цикли, вкладати кошти в оновлення техніки, впроваджувати інновації та підвищувати продуктивність у сільському господарстві. Використання власних фінансів зменшує залежність від зовнішніх джерел і

мінімізує фінансові ризики, створюючи умови для стабільного розвитку підприємства [1].

Історично структура капіталу аграрних підприємств вирізняється значним обсягом власних коштів, використанням короткострокових позик для покриття сезонних витрат і довгострокових кредитів для фінансування інвестиційного розвитку, а також залученням державних цільових програм і бюджетних кредитів. У періоди системної економічної кризи аграрний сектор зіштовхується з серйозними обмеженнями у формуванні ключових джерел капіталу, оскільки низькі або від'ємні фінансові результати значно ускладнюють можливість поповнення власних ресурсів підприємств [4].

Саме капітал слугує базисом для забезпечення виробничого циклу, модернізації технічної бази, розширення ринкових можливостей і підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу. На відміну від вузького бухгалтерського підходу, капітал аграрного підприємства слід розуміти як інтегральний економічний ресурс, що поєднує матеріальні, фінансові, земельні, людські та інтелектуальні складові, які забезпечують безперервність виробничого процесу, формування доданої вартості та підвищення конкурентоспроможності.

За оцінками Світового Банку, попит на сільськогосподарську продукцію зростає на 50% до 2030 р, 450 млн дрібних фермерських господарств світу відіграватимуть дедалі більшу роль у забезпеченні продовольством [15]. Тому питання ефективного управління капіталом сільськогосподарських підприємств на сьогодні є досить актуальним.

Аграрний сектор характеризується низкою специфічних ризиків: залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю виробництва, значними ціновими коливаннями на світових аграрних ринках. Економісти прогнозують зниження світового ВВП на 25 % до 2100 року, якщо світ продовжуватиме рух у межах нинішньої траєкторії викидів парникових газів. Як галузь, що безпосередньо залежить від кліматичних умов, сільське господарство стало однією з перших галузей, які зазнали руйнівних наслідків зміни клімату через підвищення температури, зміну гідрологічних циклів та екстремальні погодні явища. За останні 30 років у світі було втрачено продукції сільського господарства (зернових і тваринництва) на суму майже 4 трлн дол США через стихійні лиха, що відповідає середньому щорічному збитку близько 5% світового ВВП у аграрному секторі. Зростання частоти та інтенсивності таких подій —

Таблиця 1. Класифікація альтернативних фінансових інститутів та їх інструментів для агропідприємств

Тип інституту	Основні інструменти	Функціональне призначення для агропідприємств
Кредитні спілки	цільові кредити, мікропозики	забезпечення доступу до короткострокового фінансування для покриття обігових витрат
Страхові компанії	аграрне страхування, перестрахування	захист від кліматичних та ринкових ризиків, стабілізація доходів
Лізингові компанії	фінансовий та оперативний лізинг	модернізація техніки та обладнання без значних одноразових витрат
Факторингові компанії	факторинг, форфейтинг	поліпшення ліквідності через дострокове отримання виручки
Венчурні фонди	інвестиції в агротехнології, стартапи	підтримка інноваційних проєктів та цифрових рішень у сільському господарстві
Краудфандингові платформи	колективне фінансування	залучення коштів від населення та інвесторів для реалізації проєктів
Краудінвестингові платформи	колективні інвестиції в капітал	формування власного капіталу через прями вкладення інвесторів

Джерело: сформовано авторами на основі [6; 8; 9; 11].

від близько 100 на рік у 1970-х до 400 на рік у світі за останні 20 років — лише погіршитись за сценарію "бізнес як завжди" із збереженням традиційних методів ведення сільського господарства [8]. У цих умовах класичні банківські інструменти не завжди забезпечують належний рівень доступу до фінансових ресурсів, особливо для малих і середніх аграрних виробників, що обумовлює потребу у використанні альтернативних фінансових інститутів — небанківських організацій та механізмів, які здатні забезпечити підприємствам доступ до різноманітних

форм фінансування та знизити залежність від банківської системи.

До таких інститутів належать кредитні спілки, страхові компанії, лізингові й факторингові компанії, венчурні фонди, краудфандингові та краудінвестингові платформи. Їх діяльність формує середовище для впровадження інноваційних механізмів оптимізації управління капіталом, які охоплюють сучасні фінансові інструменти, цифрові технології та організаційні рішення, спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів, диверсифікацію джерел фінансування та зниження ризиків (табл. 1).

Місце альтернативних фінансових інститутів у системі управління капіталом агропідприємств визначається їхньою здатністю забезпечувати функціональну взаємодію між традиційними та інноваційними каналами фінансового забезпечення. У структурі фінансової системи аграрного сектору вони виконують роль посередницької ланки, що поєднує інвестиційні ресурси, кредитні потоки та страхові інструменти в єдину систему циркуляції капіталу.

На відміну від банківських установ, діяльність яких зосереджена переважно на класичних формах кредитування, альтернативні фінансові інститути орієнтуються на створення гнучких фінансових рішень, здатних адаптуватися до специфіки сільськогосподарського виробництва та його сезонних коливань (рис. 1).

У системі управління капіталом альтернативні фінансові інститути формують паралельний і водночас інтегрований фінансовий контур, що доповнює банківський та державний сектори. Такий підхід дозволяє розширити можливості аграрних підприємств щодо залучення позикових і власних ресурсів, підвищити стійкість фінансових потоків і посилити інвестиційну активність. Через діяльність кредитних спілок, лізингових, факторингових і страхових компаній, а також венчурних фондів і краудфандингових платформ забезпечується доступ до капіталу для підприємств різного масштабу, включно з малими та

Рис. 1. Місце альтернативних фінансових інститутів у системі управління капіталом агропідприємств

Джерело: сформовано авторами.

середніми господарствами, які традиційно залишаються поза межами банківського кредитування. Альтернативні фінансові інститути виступають не периферійним, а системоутворювальним елементом у структурі управління капіталом агропідприємств, створюючи фінансову багаторівневність, яка поєднує традиційні джерела ресурсів із новітніми фінансовими технологіями, формуючи передумови для сталого розвитку аграрного сектору. Їх присутність у фінансовій екосистемі агробізнесу не лише знижує ризики залежності від одного джерела капіталу, але й забезпечує структурну гнучкість та інноваційний потенціал усієї системи управління фінансами.

Інноваційні механізми оптимізації управління капіталом сільськогосподарських підприємств становлять сукупність комплексних фінансових, технологічних та організаційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсів, зменшення ризиків та покращення розподілу капіталу. До таких механізмів належать цифрові платформи фінансування, що забезпечують швидкий доступ до ресурсів через онлайн-кредитування, P2P-позики та фінтех-рішення, які підвищують гнучкість фінансування. Використання аналітики великих даних (Big Data) та штучного інтелекту (AI) дозволяє прогнозувати грошові потоки, оцінювати інвестиційні проєкти та моделювати оптимальні структури капіталу, що забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Сучасні моделі агрострахування, зокрема із застосуванням супутникового моніторингу, IoT-пристроїв та автоматизованих систем оцінки ризиків, дозволяють зменшувати вплив природно-кліматичних та виробничих факторів невизначеності. "Зелені" фінансові інструменти, такі як кредити та облігації для екологічних проєктів, стимулюють інвестиції в ресурсоефективні та сталий розвиток. Кластерні фінансові моделі дають змогу підприємствам об'єднувати ресурси, розподіляти ризики та досягати ефекту масштабу. Інноваційні лізингові рішення, включно зі смарт-лізингом та електронними лізинговими контрактами, забезпечують можливість модернізації техніки та обладнання без значних одноразових витрат. Реалізація цих механізмів потребує відповідної інституційної підтримки, адаптації законодавства та підвищення компетенцій управлінського персоналу, що дозволить максимально ефективно інтегрувати аль-

Таблиця 2. Інноваційні механізми оптимізації управління капіталом агропідприємств

Механізм	Характеристика	Очікуваний ефект
Цифрові платформи фінансування	онлайн-кредитування, P2P-позики, фінтех	швидкий доступ до фінансових ресурсів
Big Data та AI-аналітика	прогнозування грошових потоків і ризиків	оптимізація структури капіталу, зменшення ризиків
Агрострахування нового покоління	використання супутникових даних та IoT	справедливе та швидке відшкодування збитків
Зелені фінансові інструменти	«зелені» облігації, кредити під еко-проскти	диверсифікація джерел фінансування, відповідність стандартам сталого розвитку
Кластерні фінансові моделі	спільні фонди розвитку для груп підприємств	ефект масштабу, зниження транзакційних витрат
Лізингові інновації	смарт-лізинг, е-лізинг	гнучке фінансування модернізації техніки

Джерело: сформовано авторами на основі [6; 8; 9; 11].

тернативні фінансові інститути в систему управління капіталом агропідприємств, підвищуючи фінансову стійкість, інноваційний розвиток та конкурентоспроможність. Застосування таких механізмів дозволяє агропідприємствам зменшувати вартість залучення капіталу, підвищувати ефективність використання активів, знижувати залежність від банківських кредитів і водночас інтегруватися у сучасні тренди цифрової економіки та сталого розвитку (табл. 2).

Отже, альтернативні фінансові інститути (АФІ) виступають ключовим елементом сучасної фінансової системи, особливо у сільськогосподарському секторі, де традиційні банківські ресурси часто обмежені або недостатньо гнучкі. Під АФІ розуміють небанківські організації та структури, які надають фінансові послуги поза класичними банківськими каналами та забезпечують доступ до різноманітних джерел капіталу. До них належать кредитні спілки, страхові компанії, лізингові та факторингові компанії, венчурні фонди, краудфандингові та краудінвестингові платформи. Кредитні спілки забезпечують короткострокові кредити та мікропозики, що дозволяє малим та середнім агропідприємствам підтримувати обігові кошти і покривати сезонні потреби. Страхові компанії з агрострахуванням та перестрахуванням зменшують фінансові ризики, пов'язані з природними катаклізмами, кліматичними змінами та коливаннями ринкових цін. Лізингові компанії надають можливість модернізувати техніку та обладнання без значних одноразових капіталовкладень, а факторингові компанії сприяють підвищенню ліквідності через дострокове отримання виручки від реалізації продукції. Венчурні та інвестиційні фон-

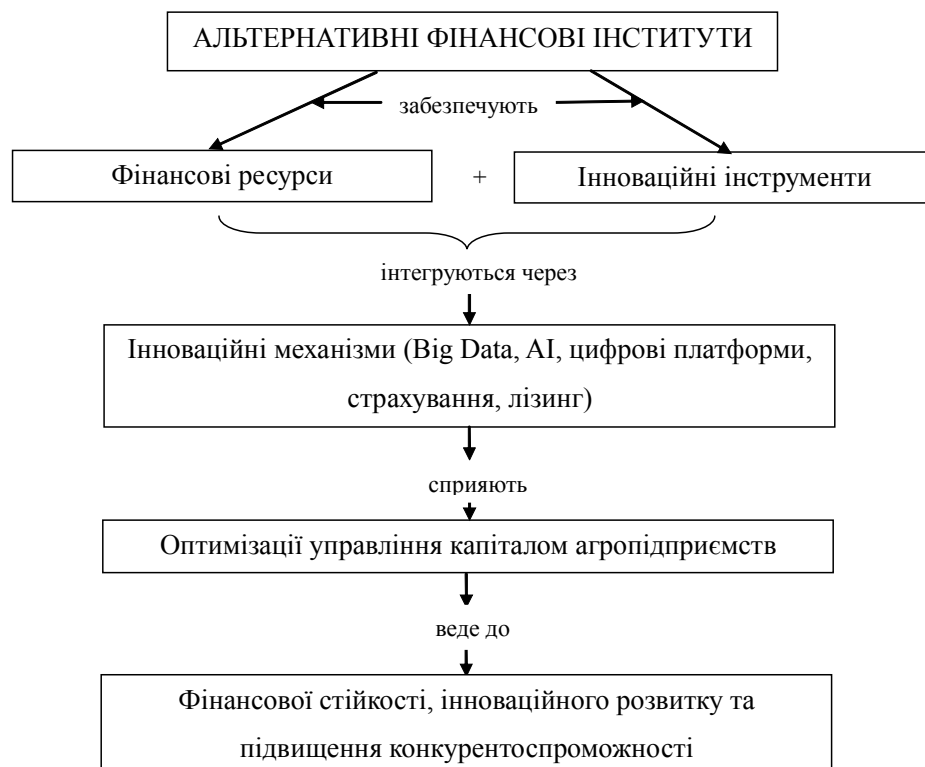

Рис. 2. Взаємодія альтернативних фінансових інститутів та інноваційних механізмів оптимізації капіталу

Джерело: сформовано авторами.

ди підтримують розвиток інноваційних технологій, цифровізації та проєктів з високим потенціалом доданої вартості, тоді як краудфандингові платформи дозволяють залучати кошти від широкого кола інвесторів і громадськості. Краудінвестингові механізми забезпечують пряме формування капіталу через участь інвесторів у підприємницьких проєктах. Таким чином, альтернативні фінансові інститути виконують стратегічну функцію у диверсифікації джерел фінансування, зниженні фінансових ризиків та підтримці інноваційного розвитку агропідприємств. Їх інтеграція у систему управління капіталом сприяє підвищенню фінансової стійкості, ефективності використання ресурсів і конкурентоспроможності аграрного сектору (рис. 2).

Разом з тим, процес впровадження альтернативних фінансових інститутів у систему фінансування аграрних підприємств супроводжується низкою проблем, що мають як інституційний, так і структурно-функціональний характер. Однією з ключових перешкод є обмежена доступність фінансових ресурсів для аграрних підприємств, особливо малого та середнього агробізнесу. Більшість небанківських фінансових установ мають обмежений обсяг капіталу, а вартість залучених коштів залишається відносно високою через ризики аграр-

ного виробництва та нестабільність ринкової кон'юнктури.

Другою проблемою є недостатня довіра до небанківських фінансових інститутів як з боку агровиробників, так і з боку потенційних інвесторів. Низький рівень прозорості, обмежений контроль із боку державних регуляторів, відсутність системи рейтингів надійності таких установ формують у суспільстві певний рівень скепсису щодо безпеки та ефективності їх діяльності.

Вагомою перешкодою є недосконалість нормативно-правового середовища, яке не забезпечує повноцінного регулювання новітніх фінансових механізмів — таких як краудфандинг, краудінвестинг чи мікрофінансування. Відсутність спеціалізованого законодавства та чітких механізмів державного нагляду створює ризики для інвесторів і знижує рівень залучення приватного капіталу у небанківський сектор.

Не менш суттєвою проблемою залишається низький рівень фінансової грамотності керівників агропідприємств, які часто не мають достатніх знань для ефективного використання альтернативних джерел фінансування, що обмежує їх здатність оцінювати ризики, планувати структуру капіталу та інтегрувати інноваційні фінансові інструменти в господарську діяльність.

Крім того, існує технологічний розрив між потенціалом фінтех-платформ і фактичними можливостями аграрних підприємств. Недостатній рівень цифровізації, слабка інтеграція інформаційних систем, відсутність аналітичних інструментів знижують ефективність застосування інноваційних фінансових рішень (табл. 3).

Попри зазначені труднощі, перспективи розвитку альтернативних фінансових інститутів є досить високими. Одним із провідних напрямів подолання існуючих проблем є створення сприятливого інституційно-правового середовища, яке передбачає оновлення законодавчої бази, посилення контролю за діяльністю небанківських установ і формування системи гарантій захисту інвесторів.

Важливою перспективою є розвиток державно-приватного партнерства у сфері агрофінансування, що дозволить об'єднати державні ресурси, банківський капітал і інвестиційні кошти альтернативних інститутів у єдині фінансові кластери. Запровадження механізму державних гарантій частини кредитних ризиків підвищить довіру банків і приватних інвесторів до аграрного сектора.

Серед стратегічних напрямів також слід відзначити цифрову трансформацію фінансової інфраструктури, що включає розвиток відкритого фінансування (open finance), електронних платформ інвестиційної взаємодії та смарт-контрактів, заснованих на блокчейн-технологіях. Такі рішення здатні забезпечити прозорість, швидкість і безпечність фінансових операцій між аграрними підприємствами та альтернативними фінансовими установами.

Не менш важливим напрямом є освітня та консультативна підтримка суб'єктів аграрного бізнесу, спрямована на підвищення рівня фінансової грамотності, розвиток компетенцій у сфері ризик-менеджменту та управління капіталом. Створення центрів фінансової аналітики, дорадчих служб і бізнес-інкубаторів при аграрних університетах та торгово-промислових палатах сприятиме формуванню інтелектуального капіталу для ефективного використання інноваційних фінансових інструментів.

Отже, подолання існуючих бар'єрів і формування ефективної системи взаємодії між державою, аграрним бізнесом і альтернативними фінансовими інститутами створить передумо-

Таблиця 3. Проблеми та перспективи використання альтернативних фінансових інститутів у сільськогосподарських підприємствах

Аспект	Проблеми	Перспективи
Доступ до фінансування	Обмеженість ресурсів у кредитних спілках; низька привабливість агробізнесу для інвесторів	Розширення джерел фінансування завдяки краудфінансingu, краудінвестингу та венчурним фондам
Надійність та довіра	Недостатня прозорість діяльності небанківських інститутів; ризики шахрайства	Посилення державного регулювання та впровадження системи рейтингів довіри
Страховання ризиків	Недостатній розвиток агрострахування; низька доступність страхових продуктів для малих підприємств	Використання супутникових даних, IoT та цифрових платформ для здешевлення страхових послуг
Технологічний рівень	Низький рівень цифровізації агропідприємств; відсутність компетенцій у використанні фінтех-сервісів	Впровадження big data та AI-рішень у фінансовий менеджмент агросектору
Інституційна база	Недосконале законодавство щодо діяльності небанківських інститутів; слабка інтеграція з банківським сектором	Розробка нових законодавчих норм, створення агрофінансових кластерів і державно-приватних партнерств
Фінансова грамотність	Недостатній рівень знань у керівників агропідприємств щодо альтернативних фінансових інструментів	Проведення освітніх програм, консультаційних проєктів та підвищення культури фінансового планування

Джерело: сформовано авторами на основі [6; 8; 9; 11].

ви для побудови сучасної, інклюзивної та інноваційно орієнтованої фінансової екосистеми аграрного сектору України.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що роль альтернативних фінансових інститутів у розвитку інноваційних механізмів оптимізації управління капіталом сільськогосподарських підприємств набуває стратегічного значення в умовах трансформації фінансового середовища України. Вони формують нову архітектуру фінансових відносин у сільському господарстві, орієнтовану на диверсифікацію джерел фінансування, розширення доступу агровиробників до інвестиційних ресурсів і створення стійкої системи управління капіталом. На відміну від традиційних банківських установ, альтернативні фінансові інститути більш гнучкі у своїх підходах, швидше адаптуються до потреб аграрного бізнесу та спроможні підтримувати інноваційні процеси навіть за умов підвищеної ризиковості діяльності. Разом із тим, вітчизняна практика демонструє наявність низки системних перешкод, що стримують ефективне впровадження та розвиток альтернативних фінансових інструментів. Серед них — нормативно-правова невизначеність статусу окремих інститутів, низький рівень довіри з боку сільських підприємств,

недосконала система страхового та кредитного захисту, слабка інформаційна та аналітична інфраструктура, обмеженість інституційної підтримки з боку держави. Важливим стримуючим чинником залишається і відсутність цілісної державної політики, спрямованої на стимулювання розвитку небанківського сектору, зокрема у сільських територіях, де рівень фінансової інклюзії залишається низьким. Перспективи подолання цих проблем пов'язані передусім із розбудовою прозорої та стимулюючої нормативно-правової бази, створенням системи державних гарантій і ризик-страхування для операцій альтернативних фінансових інститутів, активізацією державно-приватного партнерства у сфері фінансування аграрного виробництва. Важливим напрямом є також розвиток цифрової інфраструктури та платформних фінансових технологій, які забезпечать більшу відкритість ринку капіталу, оперативність обігу фінансових ресурсів і підвищення доступності фінансування для аграрного сектору. Підвищення рівня фінансової грамотності учасників аграрного ринку, формування довіри до альтернативних інституцій, запровадження освітніх та консультативних програм сприятимуть посиленню їхньої ролі у формуванні ефективної системи управління капіталом. Синергія між традиційними банківськими структурами, державними фінансовими інструментами та альтернативними інститутами може стати ключовою передумовою для створення стійкої фінансової екосистеми аграрного сектору. Розвиток альтернативних фінансових інститутів здатен не лише розширити інвестиційний потенціал сільськогосподарських підприємств, але й забезпечити довгострокову фінансову стабільність, технологічне оновлення та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного виробництва в умовах глобальної економічної турбулентності.

Література:

1. Бондаренко С., Копа С. Управління джерелами фінансування сільськогосподарських підприємств. Економіка та суспільство. 2025. № 73. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6066?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 25.09.2025) doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-88>
2. Малій О. Г., Горох О. В., Макогон В. В. Аграрний сектор України: проблеми кредитування в умовах воєнних ризиків. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2025. № 18. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-18-08-02?utm_source=chatgpt.com <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-18-08-02> (дата звернення 25.09.2025) doi: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-18-08-02>
3. Малік М., Кравченко С., Шпикуляк О., Лупенко А., Саковська О. Стан та перспективи розвитку сільськогосподарських кооперативів в контексті євроінтеграційних процесів. Економіка АПК. 2024. № 31 (6). С. 69—79. doi: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/6.2024.69>
4. Панасейко І.М., Новікова Л.Ф. Формування капіталу аграрних підприємств в умовах економічної кризи. Науковий вісник Ужгородського університету. 2017. № 1 (49). С. 276—283.
5. Ушкаренко Ю.В., Соловйов А.І. Аналіз сучасного стану сільськогосподарської кредитної кооперації та перспективи її розвитку. Вісник ХДУ Серія Економічні науки. 2025. № 54. С. 59—65. doi: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-54-8>
6. Ходаківський В. М., Місевич М. А., Матвійчук Д. В., Паламарчук А. М. Формування альтернатив стратегічного управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання. Агросвіт. 2021. № 21—22. С. 63—71. doi: <http://doi.org/10.32702/2306&6792.2021.21.63>
7. Шушкова Ю., Кульчицький Я. Джерела фінансування сільськогосподарських підприємств. Інновації та сталий розвиток. 2022. № 3. С. 165—175. doi: <https://doi.org/10.31649/ins.-2022.3.165.175>
8. FAO. Financing for Regenerative Agriculture. Rockefeller Foundation report. 2024. URL: <https://www.rockefellerfoundation.org/wp-content/uploads/2024/06/Financing-for-Regenerative-Agriculture-Final.pdf> (дата звернення 25.09.2025).
9. Kalogiannidis S., Karafolas S., and Chatzitheodoridis F. The Key Role of Cooperatives in Sustainable Agriculture and Agrifood Security: Evidence from Greece. Sustainability. 2024. № 16 (16). С. 7202. doi: <https://doi.org/10.3390/sul16167202>
10. Khalatur S., Kachula S., Oleksiuk V., Kravchenko M., Klymenko S. Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2023. Vol. 5 (52). pp. 413—432. DOI: 10.55643/fcactp.5.52.2023.4169
11. Klerx, S.A. Iternative sources of finance in the agricultural sector. Wageningen University e-Depot (working paper/report). 2015. URL: <https://edepot.wur.nl/349994>
12. Kurdys-Kujawska A., Soliwoda M., Grzelczak M. and Apanel A. Financial Innovation

in Building Agricultural Sector Resilience: New Horizons and Challenges for Blended Finance in Poland. *Agriculture*. 2025. № 15 (7). 754 с. doi: <https://doi.org/10.3390/agriculture15070754>

13. OECD (2025). Agricultural finance in developing countries: constraints and innovation. ADB analytical note. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/1046176/agricultural-finance-developing-countries.pdf>. (дата звернення 25.09.2025).

14. Villalba R., Venus E., Sauer J. The ecosystem approach to agricultural value chain finance: A framework for rural credit. *World Development*. 2023. № 164. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X22003679?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення 25.09.2025).

15. World Bank (2013). Innovative Agricultural SME Finance Models. World Bank documents repository. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/133761468338532319/pdf/949100WP0Box38010SME0Finance0Models.pdf> (дата звернення 25.09.2025).

References:

1. Bondarenko, S. and Kopa, S. (2025), "Management of sources of financing of agricultural enterprises", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol.73, available at: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6066?utm_source=chatgpt.com (Accessed 25 September 2025).

2. Maliy, O., Horokh, O. and Makohon, V. (2025), "Agricultural sector of ukraine: problems of creditation in conditions of military risks", *Problemy suchasnykh transformatsij. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, vol.18, available at: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-18-08-02?utm_source=chatgpt.com <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-18-08-02>

3. Malik, M., Kravchenko, S., Shpykuliak, O., Lupenko, A. and Sakovska, O. (2024), "Status and development prospects of agricultural cooperatives in the context of European integration processes", *Ekonomika APK*, vol. 31 (6), pp. 69—79.

4. Panaseiko, I. and Novikova, L. (2017), "Capital formation of agricultural enterprises in conditions of economic crisis", *Naukovy visnyk Uzhhorod'skoho universytetu*, vol. 1 (49), pp. 276—283

5. Ushkarenko, Iu. and Soloviov, A. (2025), "Analysis of the current state of agricultural credit cooperation and prospects for its development", *Visnyk KhDU Serii Ekonomichni nauky*, vol. 54, pp. 59—65.

6. Khodakivskyy, V., Mysevych, M., Matviychuk, D. and Palamarchuk, A. (2021), "Formation

of alternatives for strategic management of financial support of an agricultural enterprise in modern business conditions", *Ahrosvit*, vol. 21—22, pp. 63—71.

7. Shyshkova, Yu. and Kulchytskyi, Ya. (2022), "Sources of financing of agricultural enterprises", *Innovation and Sustainability*, vol. 3, pp. 165—175.

8. FAO (2024), "Financing for Regenerative Agriculture", Rockefeller Foundation report, available at: <https://www.rockefellerfoundation.org/wp-content/uploads/2024/06/Financing-for-Regenerative-Agriculture-Final.pdf> (Accessed 25 September 2025).

9. Kalogiannidis, S., Karafolas, S. and Chatzitheodoridis, F. (2024), "The Key Role of Cooperatives in Sustainable Agriculture and Agrifood Security: Evidence from Greece", *Sustainability*, vol. 16 (16), pp. 7202.

10. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M. and Klymenko, S. (2023), "Anticrisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business", *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 5 (52), pp. 413—432.

11. Klerx, S.A. (2015), "Iternative sources of finance in the agricultural sector", Wageningen University e-Depot (working paper/report), available at: <https://edepot.wur.nl/349994> (Accessed 25 September 2025).

12. Kurdys-Kujawska, A., Soliwoda, M., Grzelczak, M. and Apanel A. (2025), "Financial Innovation in Building Agricultural Sector Resilience: New Horizons and Challenges for Blended Finance in Poland", *Agriculture*, vol. 15 (7), 754 p.

13. OECD (2025), "Agricultural finance in developing countries: constraints and innovation", ADB analytical note, available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/1046176/agricultural-finance-developing-countries.pdf>. (Accessed 25 September 2025).

14. Villalba, R., Venus, E. and Sauer J. (2023), "The ecosystem approach to agricultural value chain finance: A framework for rural credit", *World Development*, vol. 164, available at: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X22003679?utm_source=chatgpt.com (Accessed 25 September 2025).

15. World Bank (2013), "Innovative Agricultural SME Finance Models", World Bank documents repository, available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/133761468338532319/pdf/949100WP0Box38010SME0Finance0Models.pdf> (Accessed 25 September 2025).

Стаття надійшла до редакції 05.10.2025 р.